ЕВЕЛІНА

Вона сиділа біля вікна, спостерігаючи, як вечір поступово заполоняє вулицю. Головою вона притулилася до фіранки, а в її ніздрях відчувався запах запиленого кретону. Вона почувала себе стомленою.

Всього кілька перехожих пройшли повз її вікно. Чоловік з останнього будинку повертався додому; вона чула, як його черевики прогупали по бетонному тротуару, а потім зашаруділи по шлаковій доріжці побіля нових червоних будинків. Колись там було поле, на якому вона щовечора гралася з іншими дітьми. Потім якийсь чоловік із Белфаста купив це поле й набудував там будинків — вони не були схожі на їхні маленькі брунатні хатинки: вони були яскраві, муровані, з блискучим дахом. Всі діти з їхньої вулиці гралися на цьому полі — Дівайни, Вотерси, Дани, маленький калічний Кьоу, вона, Евеліна, її брати та сестри. Але Ернест ніколи з ними не грався: він був надто дорослий. Її батько частенько ганяв їх із поля своєю терновою палицею; та малий Кьоу призвичаївся пильно стежити й гучно кричав, коли бачив, що наближається її батько. Все ж таки тоді вони, здається, були щасливі. Її батькові ще не було так недобре; та й мати була жива. Відтоді вже збігло чимало часу; вона, її брати й сестри — усі повиростали; а їхня мати померла. Тіззі Данн також померла, а Вотерсам довелося повернутися до Англії. Все змінюється. І ось тепер вона сама збирається поїхати звідси, як і інші, покинути свій дім.

Дім! Вона обвела очима кімнату, роздивляючись всі ті знайомі речі, які стільки років протирала від пороху раз на тиждень і щоразу дивувалася — звідки береться цей порох. Можливо, їй уже довіку не доведеться знову побачити всі ці знайомі речі, з якими вона ніколи не сподівалася розлучитись. І за всі ці роки їй так і не пощастило довідатися, як звуть священика, чия пожовкла фотографія висіла на стіні над розбитою фісгармонією поруч із кольоровою літографією прохань до Благословенної Маргарити-Марії Алакок1. Він був шкільним

товаришем її батька. Всяк раз, коли показував цю фотографію якомусь гостю, її батько кидав недбало:

— Він тепер у Мельбурні.

Вона згодилася поїхати, покинути дім. Чи розумно це було? Вона намагалася обміркувати це питання з усіх боків. Тут, удома, вона принаймні має дах над головою та шматок хліба; тут є люди, яких вона знає все життя, ті, хто про неї турбується. Авжеж, їй доводилося тяжко працювати, як удома, так і на роботі. Що казатимуть про неї в крамниці2, коли стане відомо, що вона втекла з хлопцем? Можливо, скажуть — ото дурна; на її місце заступить інший, за оголошенням. Міс Гейвен нарешті втішиться. Вона завжди чіплялася до неї, а надто, коли поблизу були люди, які могли все чути.

— Міс Гіл, хіба ви не бачите, що ці пані чекають?

— Виглядайте веселіше, міс Гіл, прошу вас.

Вона не зронить ані сльозинки, коли звідти піде. Там, у її новому домі, в далекій незнайомій країні, життя не буде схожим на це. Там вона вже буде заміжня — вона, Евеліна. Люди ставитимуться до неї з повагою — не так, як ставилися до її матері. Навіть тепер, коли їй уже за дев'ятнадцять, вона іноді побоюється батькової брутальності. Вона знала, що саме від цього жаху в неї так калатає іноді серце. Коли вони підростали, він ніколи не бив її так, як бив Гаррі та Ернеста, тому що вона була дівчинкою; але згодом він почав погрожувати їй і говорити, що не б'є її тільки заради її небіжчиці-матері. А зараз немає нікого, хто б її захистив. Ернест помер, а Гаррі, що працював у бізнесі, пов'язаному з оздобленням, завжди був у роз'їздах по країні. А крім того, їй уже було несила терпіти постійну гризоту за гроші суботніми вечорами. Вона завжди віддавала батькові всю свою платню,— сім шилінгів,— і Гаррі завжди надсилав, скільки міг, але морока була в тому, щоб отримати хоч якісь гроші від нього назад. Батько постійно нарікав, що вона

розтринькує гроші, що в неї нема голови, що він не збирається віддавати їй тяжко зароблені ним гроші, щоб вона викинула їх на вітер, і казав багато чого такого іншого; суботніми вечорами в нього завжди був лихий настрій. Наприкінці він усе ж таки давав їй якісь гроші і тоді запитував, чи збирається вона купити щось на обід у неділю. Тоді їй треба було якомога хутчіш бігти до крамниць, чіпко тримаючи в руці чорного шкіряного гаманця, продиратися крізь натовп і повертатися пізно додому під тягарем провізії. Тяжка то була праця — опікуватися домом, родиною, дбати про те, щоб двоє малих дітей, які були на її плечах, щодня вчасно пішли до школи і вчасно попоїли. То була тяжка праця — тяжке життя, але тепер, коли вона нарешті вирішила поїхати, це життя зовсім не здавалося їй таким уже безнадійним.

Вона збиралася спробувати іншого життя з Френком. Френк був дуже добрий, мужній, щирий. Вона поїде з ним вечірнім пароплавом3, стане йому дружиною й житиме з ним у Буенос-Айресі4, де в нього є дім, що чекає на неї. Як добре запам'ятала вона першу зустріч із ним; він наймав кімнату в одному будинку на головній вулиці, де вона часто бувала. Здається, це було лише кілька тижнів тому. Він стояв біля воріт, його кашкет зсунувся на потилицю, а чуб спадав на бронзове обличчя. Потім вони познайомилися. Він зустрічав її біля крамниці та проводжав додому. Він запросив її подивитися "Циганочку"5, і вона почувала себе такою гордою, коли сиділа поруч з ним у театрі на таких незвичних для неї місцях. Він дуже захоплювався музикою і трошки співав. Люди знали, що він упадає за нею, й коли він співав про дівчинку, що кохає моряка6, вона завжди відчувала в душі приємне збентеження. Він любив жартома називати її Маківкою. Спочатку вона просто втішалася тим, що має хлопця, і тільки згодом він став подобатися їй. Він багато розповідав про далекі країни. Він почав працювати юнгою за фунт стерлінгів на місяць на пароплаві лінії Ален7, який ходив до Канади. Він перелічував їй назви пароплавів, на яких служив, та назви різних ліній. Він ходив через Магелланову протоку й розповідав їй усякі історії про жахливих патагонців. Як він їй пояснив, тепер він пустив коріння в Буенос-Айресі, а на батьківщину приїхав тільки в відпустку. Певна річ, що її батько про все довідався й заборонив їй навіть згадувати при ньому про хлопця.

— Знаю я цих моряків,— сказав він.

Якось він посварився з Френком, і відтоді їй доводилося бачитися зі своїм коханим таємно.

На вулиці сутеніло. Білі плями двох листів на її колінах розпливлися. Один був до Гаррі; другий — до батька. Ернест був її улюбленцем, але Гаррі вона теж любила. Вона помітила, як за останній час постарів батько; він сумуватиме за нею. Іноді він буває добрим. Нещодавно, коли вона занедужала й пролежала цілий день, він прочитав їй оповідання про привиди і приготував їй грінки. А колись давно, тоді як ще була жива їхня мати, вони всі їздили на пікнік у Гіл-Гаут8. Вона пам'ятала, як батько надів материн капелюшок, щоб насмішити дітей.

Її час минав, а вона все сиділа біля вікна: головою притулилася до фіранки та вдихала запах кретону. Десь здалеку було чути, як грає вулична катеринка. Вона знала мелодію. Дивно, що ця музика лунає саме в цей вечір, ніби щоб нагадати їй про обіцянку, яку вона дала матері, обіцянку бути господинею в домі якомога довше. Вона згадала останню ніч перед смертю матері; вона знову побачила себе в задушливій кімнаті, що була з протилежного боку сіней, а з вулиці тоді долинала сумна італійська пісенька. Шарманщику дали шість пенсів і звеліли забратися геть. Їй згадалось, як батько повернувся в кімнату, де лежала хвора, і сказав:

— Клятущі італійці!9 І сюди приперлипались!

Перед нею, замисленою, постала картина жалюгідного життя матері, й вона мов заціпеніла, уявивши собі це життя, заповнене щоденними жертвами, життя, яке скінчилося божевіллям. Вона затремтіла, знову почувши материн голос, яка тупо повторювала:

— Derevaun seraun! Derevaun Seraun!10

Евеліна підхопилась на ноги, раптом відчувши жах. Тікати! Вона повинна звідси втекти! Френк порятує її. Він дасть їй життя, а можливо, й кохання. Бо вона хоче жити. Чому вона мусить бути нещасною? Вона має право на щастя. Френк обійме її, пригорне і захистить! Він порятує її.

* * *

Вона стояла серед метушливого натовпу на пристані Норт Вол11. Френк тримав її за руку, і вона чула, що він розмовляє з нею, знову й знову розповідає про їхню подорож. На пристані було багато солдатів із брунатними валізками. Через широкі двері павільйону вона вихопила поглядом чорну масу пароплава, який стояв біля причалу, з яскраво освітленими ілюмінаторами. Вона нічого не відповідала Френкові. Вона відчувала, як зблідли й похололи її щоки, і, заблукавши в своєму розпачі, як у лабіринті, стала благати Бога, щоб Він указав їй шлях, указав, у чому її обов'язок. Пароплав видав у тумані довгий прощальний гудок. Якщо вона зараз поїде, то вже завтра буде з Френком у відкритому морі, на дорозі до Буенос-Айреса. Квитки вже куплено. Чи може вона відступити назад після того, що він зробив для неї? Цей розпач викликав нудоту в усьому тілі, а її уста ворушилися, безмовно проказуючи палку молитву.

Дзвінок ударив у серце. Вона відчула, як він стиснув її руку:

— Ходімо!

Усі моря світу завирували в її серці. Він тягне її в безодню; він утопить її. Вона вхопилася обіруч за залізні поручні.

— Ходімо!

Ні! Ні! Ні! Це неможливо! її пальці судомно вчепилися в поручні. Посеред розбурханих морів вона почула розпачливий зойк.

— Евеліно! Еві-і-і!

Він кинувся на трап і кликав її за собою. Хтось гримнув на нього, щоб він скоріше проходив, а він усе кликав і кликав її. Вона обернула до нього бліде обличчя, пасивна, схожа на безпорадну тварину. Її очі дивились на нього, але не впізнавали його, в них не було ані кохання, ані прощання, ані життя.

1 Благословенна Маргарита-Марія Алакок — французька черниця (1647— 1690), яка мала видіння Святого Серця Ісуса. Її було канонізовано 1864 року, і відтоді до її імені додається епітет "благословенна". Прохання, про які йдеться в оповіданні,— це прохання про добробут, мир у домі, спасіння в земному житті та прощення і вічне раювання після смерті. З 1920 року вона стала відомою як свята Маргарита-Марія Алакок.

2 Ідеться про крамницю, де працювала Евеліна.

3 Тобто пароплавом, який щовечора відходить із Дубліна до Ліверпуля.

4 Дослідники нагадують, що "поїхати до Буенос-Айреса" в сленговому мовленні тих років мало значення "піти на панель". Так що, можливо, Френк і не був таким уже щирим; шо тоді чекало на Евеліну? Суто мовними засобами Джойс створює різні варіанти можливого розвитку сюжету.

5 "Циганочка" — трьохактна опера ірландського композитора Майкла Вільяма Болфа (1808 — 1870). В опері йдеться про дівчину Арлін, дочку шляхетного купця, яку викрали цигани й яка виросла красунею та вийшла заміж за висланого шляхтича. Шляхетне походження дівчини стає відомим, і опера має щасливий кінець.

6 Популярна пісня англійського композитора Чарлза Дібдіна (1745—1814).

7 Лінія Ален — пароплавна компанія, заснована в Ліверпулі; забезпечувала обслуговування Тихоокеанського узбережжя Північної Америки через Буенос-Айрес та мис Горн.

8 Гіл-Гаут — невеличке високогір'я на південний схід від Дублінської затоки.

9 Відсоток імміґрації італійців до Ірландії був дуже низьким, тут, певно, висміюється цей вибух гніву батька Евеліни.

10 Неясна та перекручена гельська фраза, яка, певно, означає "кінець задоволення — біль", або "кінець пісні — це нестямне божевілля". Остання фраза цілком передає суть спогадів Евеліни про матір.

11 Норт Вол — причал на південному березі річки Ліффі на сході міста, з якого нічні пароплави відпливають до Ліверпуля.